

Predgovor

Deveto izdanje knjige *Ekonomski razvoj* sjedinjuje najnoviju misao iz polja razvojne ekonomije s jasnim i sveobuhvatnim pristupom, koji je bio veoma dobro prihvaćen tokom prethodnih izdanja. Tekst stavlja već poznatu tematiku iz ranijih izdanja u današnje globalno okruženje i uvodi aktuelne teme poput Milenijskih razvojnih ciljeva, komplementarnosti i neuspjeha u koordinaciji, strategija industrijalizacije, nove strategije za smanjenje siromaštva, pristupa blagostanju zasnovanog na mogućnostima, centralne uloge zdravstva, novih mišljenja o ulozi gradova, te ekonomskog karaktera i komparativne prednosti nevladinih organizacija u ekonomskom razvoju. Ova knjiga također ističe međunarodni kontekst razvoja, uključujući implikacije brzog tempa globalizacije i uspona Kine, kontinuiranu krizu u Subsaharskoj Africi, te sukob mišljenja o pitanju finansiranja programa oslobađanja od dugova i smanjenja siromaštva. U ovom izdanju, analitičke studije slučajeva na kraju poglavlja potpuno su iznova napisane. Većina studija tretira nove teme, i svaki slučaj nadograđuje i ilustrira centralne teme datog poglavlja. Dok postoji legitimno neslaganje o tome koje teme u polju ekonomskog razvoja zaslužuju najveći naglasak, mi smo prezentaciju teksta strukturirali na način da se profesorima pruži značajna sloboda prilikom odabira tema za predavanja.

Čitateljstvo

Ova knjiga namijenjena je za korištenje tokom predavanja koja se fokusiraju na izučavanje razvojne ekonomije u Africi, Aziji i Latinskoj Americi, kao i zemljama u tranziciji u istočnoj Evropi i zemljama bivšeg Sovjetskog saveza koje su sada klasificirane kao zemlje u razvoju. Knjiga je napisana za studente koji poznaju osnove ekonomije, kao i za one s malo ili nikako zvaničnog obrazovanja iz ekonomije. Osnovni principi ekonomije koji su relevantni za razumijevanje razvojnih problema istaknuti su podebljanim slovima i objašnjeni na odgovarajućim mjestima u cijelom tekstu. Oni su također definirani u detaljnom rječniku pojmova. Prema tome, knjiga bi trebala imati posebnu vrijednost za studente koji pohađaju kurseve o razvoju, a studiraju različite discipline. Ipak, štivo je dovoljno širokog opsega i s preciznim podacima da može zadovoljiti sve studentske i neke postdiplomske zahtjeve ekonomije u polju razvoja.

Pristup

Ekonomski razvoj je prvenstveno rezultat petogodišnjeg perioda tokom kojeg je profesor Todaro živio i predavao u Africi, kao i dvije decenije putovanja širom Latinske Amerike i Azije, prvo kao direktor *Rockefeller* fondacije, a zatim kao profesor ekonomije na Njujorškom univerzitetu (*New York University*). Ta iskustva pomogla su mu da uobliči i preradi ovu knjigu koja je, po svom pristupu, organizaciji i pedagogiji, jedinstvena kada su u pitanju tekstovi o razvoju. Neke od najznačajnijih novina koje su u njoj primijenjene su sljedeće:

1. Knjiga govori o ekonomskom razvoju u kontekstu *osnovnog skupa problema*, poput siromaštva, nejednakosti, porasta broja stanovništva, propadanja okoliša i stagnacije ruralnih područja. Korišteni su zvanični apstraktni modeli i koncepti koji osvijetljavaju razvojne probleme stvarnog svijeta i koji su prezentirani zajedno s njima.
2. Knjiga usvaja *pristup orijentiran ka problemu i politici*, budući da je središnji cilj kursa iz razvojne ekonomije unaprjeđivanje sposobnosti studenata da razumiju savremene ekonomske probleme zemalja u razvoju, te da donesu nezavisne sudove koji se zasnivaju na činjenicama, kao i zaključke o politikama u vezi s njihovim mogućim rješavanjem.
3. Ona istovremeno koristi *najbolje dostupne podatke iz više polja* iz Afrike, Azije i Latinske Amerike, kao i *odgovarajuće teorijske instrumente* u cilju rasvjetljavanja čestih problema zemalja u razvoju. Iako se ti problemi razlikuju i po opsegu i po veličini kada se bavimo izrazito raznolikim zemljama poput Indije, Bangladeša, Kenije, Egipta, Nigerije, Brazila, Meksika i Gvatemale, ostaje činjenica da se većina njih suočava sa sličnim razvojnim problemima, od kojih samo nekolicinu čine: rasprostranjeno siromaštvo i izražene nejednakosti u pogledu raspodjele prihoda i imovine, brz porast stanovništva, nizak nivo pismenosti i zdravlja, visok stepen urbane nezaposlenosti i podzaposlenosti, te hronično opterećenje platnog bilansa i vanjskog duga.
4. Ona se fokusira na širokom opsegu zemalja u razvoju ne samo kao *nezavisnih zemalja-država* nego i u odnosu jedne s drugom i njihovim *međudjelovanjem s bogatim zemljama unutar globalne ekonomije*.
5. Ova knjiga prepoznaje potrebu da se problemi razvoja i nerazvijenosti posmatraju s *institucionalne i strukturalne*, kao i tržišne perspektive, s odgovarajućim modifikacijama već usvojenih općenitih ekonomskih principa, teorija i politika. Prema tome, ona teži da kombinira relevantnu teoriju s realističnim institucionalnim analizama.
6. Knjiga analizira razvoj i nerazvijenost i u domaćem i u međunarodnom kontekstu, naglašavajući sve veću međuovisnost svjetske ekonomije u poljima prehrambenih proizvoda, energije, prirodnih resursa, tehnologije, kao i protoka informacija i finansijskih sredstava.
7. Ona razmatra ekonomske, socijalne i institucionalne probleme nerazvijenosti kao probleme koji su međusobno izrazito povezani i za čije su rješavanje na lokalnim, državnim i međunarodnim nivoima *neophodni koordinirani pristupi*.

Organizacija i orijentacija

Knjiga je podijeljena na tri dijela. Prvi dio se fokusira na prirodu i značenje koncepta razvoja i nerazvijenosti te njihove različite manifestacije u zemljama u razvoju. Nakon analize povijesnog iskustva rasta sada razvijenih zemlja i utvrđivanja u kojoj je mjeri ovo iskustvo relevantno za sadašnje zemlje u razvoju, pružen je pregled četiri klasične teorije razvoja i razmotreni su najnoviji razvojni modeli.

Drugi i treći dio fokusiraju se na glavne razvojne probleme i politike, i domaće i međunarodne. Teme analiza uključuju ekonomski rast, siromaštvo i raspodjelu prihoda, stanovništvo, migracije, urbanizaciju, tehnologiju, poljoprivredni i ruralni razvoj, okoliš, obrazovanje, zdravstvo, međunarodnu trgovinu i finansije, probleme opterećenja visokim dugovima, stranu pomoć, privatne strane investicije, kao i uloge tržišta, države i nevladinih organizacija u ekonomskom razvoju. Knjiga završava osvrtom na nova ključna pitanja o ekonomskom razvoju.

Sva tri dijela knjige postavljaju fundamentalna pitanja: Koji je tip razvoja najpoželjniji? Kako zemlje u razvoju mogu na najbolji način postići zadate ekonomske i socijalne ciljeve, bilo individualno ili, još bolje, putem međusobne saradnje, i, za nadati se, uz pomoć odgovarajuće i smislenije pomoći razvijenijih zemalja svijeta?

Studije slučajeva

Da bismo studentima osigurali studiozan materijal s najnovijim informacijama, pružili smo 16 detaljnih *studija slučajeva* koje se nalaze na kraju poglavlja. Studija slučaja u svakom poglavlju odražava i ilustrira specifični problem koji je analiziran u datom poglavlju.

Za ovo izdanje smo u potpunosti iznova osmislili format studija slučajeva. Uklonili smo općenite slučajeve po zemljama zbog toga što je sada takav opći materijal dostupan preko interneta i drugih izvora. Umjesto toga, svaki slučaj ističe jedno ili više pitanja koja su spomenuta u datom poglavlju. Dvije komparativne studije slučajeva iz prethodnog izdanja, „Škole mišljenja unutar konteksta: Argentina i Južna Koreja” i „Privatizacija i finansijska reforma: Kina i Poljska”, zadržane su i ažurirane za poglavlja 3 i 16. Šest studija je prilagođeno i ažurirano iz prijašnje prateće knjige, *Studije slučajeva iz polja ekonomskog razvoja*. Ostatak studija slučajeva je potpuno nov. Sveukupno gledano, šest slučajeva pravi poređenje ključnih odlika dviju zemalja, dok je njih deset usmjereno na ključna razvojna pitanja unutar jedne zemlje.

Novine u devetom izdanju

Knjiga je ovaj put podijeljena na tri dijela, a ne na četiri: Prvi dio - „Principi i koncepti”; Drugi dio - „Problemi i politike: domaći”; i Treći dio - „Problemi i politike: međunarodni i makroekonomski”. Poglavlja 2 i 3 iz osmog izdanja kombinirana su u novo Poglavlje 2 - „Komparativni razvoj: razlike i zajedničke karakteristike zemalja u razvoju”. Najnoviji podaci i informacije inkorporirani su u tabele i sam tekst.

U Poglavlju 1 dodali smo analizu Milenijskih razvojnih ciljeva, koji su postali mjerilom za rad svih velikih razvojnih organizacija. Zadržali smo građu o pristupu

Amartya Sena koji se zasniva na „mogućnostima“, a o kojem smo govorili u osmom izdanju. Poglavlje 1 zaključeno je studijom slučaja o Brazilu, koju smo iznova napisali da bismo izravnije istražili temu poglavlja – značenje razvoja.

Novi naslov Poglavlja 2 - „Komparativni razvoj: razlike i zajedničke karakteristike zemalja u razvoju“, odražava činjenicu da je ovo poglavlje kombinacija poglavlja 2 i 3 iz prethodnog izdanja. Nova studija slučaja - „Divergentni razvoj: Pakistan i Bangladeš“, još detaljnije razmatra značenje razvoja i nudi viđenja komparativnog razvoja. Poglavlje 3 - „Klasične teorije o ekonomskom razvoju“, u prethodnom izdanju bilo je Poglavlje 4. Popularna komparativna studija slučaja o Južnoj Koreji i Argentini iz prethodnih izdanja zadržana je i stavljena na kraj ovog poglavlja.

Naziv Poglavlja 4 je „Savremeni modeli razvijenosti i nerazvijenosti“. Ovo poglavlje je prvi put objavljeno u osmom izdanju (gdje je bilo Poglavlje 5) i među profesorima se pokazalo kao veoma popularno. Međutim, sasvim je moguće izostaviti ovo poglavlje iz programa kursa. Dodali smo i potpuno novu studiju slučaja - „Razumijevanje razvojnog čuda: Kina“.

Drugi dio bavi se temom „Problemi i politike: domaći“. Poglavlje 5 - „Siromaštvo, nejednakost i razvoj“ (ranije Poglavlje 6), završava studijom „Kako mikrofinansije mogu pomoći siromašnima: *Grameen* banka u Bangladešu“, koja razmatra ulogu mikrofinansija u smanjivanju siromaštva i detaljno analizira poznati slučaj *Grameen* banke.

Na kraju Poglavlja 6 - „Rast stanovništva i ekonomski razvoj: uzroci, posljedice i kontroverze“, nova studija slučaja - „Stanovništvo, siromaštvo i razvoj: Kina i Indija“, nudi pregled alternativnih politika planiranja porodice i njihovih mogućih veza s rezultatima razvoja. Kao primjer istaknuta je indijska država Kerala.

U Poglavlju 7 - „Urbanizacija i ruralno-urbana migracija: teorija i politika“, studija slučaja „Ruralno-urbana migracija i urbanizacija u zemljama u razvoju: Indija i Bocvana“ prilagođena je i ažurirana iz knjige *Studije slučajeva u polju ekonomskog razvoja*. Ažurirana je i proširena analiza uloge gradova u ekonomskom razvoju, o kojoj je bilo riječi u osmom izdanju.

Poglavlje 8 - „Ljudski kapital: obrazovanje i zdravlje u ekonomskom razvoju“, svojim većim dijelom bilo je novo za osmo izdanje. Poglavlje zadržava svoju integriranu prezentaciju ljudskog kapitala, naglašavajući veze između investiranja u zdravstvo i obrazovanje. Studija slučaja „AIDS - Utjecaj na ekonomski razvoj i potrebna reakcija: Uganda i Južna Afrika“ prilagođava i ažurira određeni materijal o sidi u Ugandi iz *Studije slučajeva u polju ekonomskog razvoja*, te također nudi novi komparativni materijal o sidi u Južnoj Africi.

U Poglavlju 9 - „Preobražaj poljoprivrede i ruralni razvoj“, proširili smo pokrivenost novog istraživanja o ekonomiji ruralnog razvoja i zelenoj revoluciji. Studija slučaja „Poboljšanje poljoprivrednih programa obuke i pomoći za zemljoradnice: Kenija“ prilagođena je i ažurirana iz knjige *Studije slučajeva u polju ekonomskog razvoja*.

Poglavlje 10 - „Okoliš i razvoj“, sadržava specijalnu studiju slučaja „Ekonomski rast i održivost okoliša: Filipini“. Njen gost-autor je naučnica i stručnjakinja u tom polju Elizabeth Remedio, profesorica na San Carlos univerzitetu na Filipinima.

Poglavlje 11, ranije Poglavlje 16, sada nosi naziv „Donošenje razvojnih politika i uloge tržišta, države i građanskog društva“. Kao što se može naslutiti iz novog naziva, u ovom poglavlju ponudili smo široku analizu prirode nevladinih organizacija i njihove uloge u razvoju kada su u pitanju vladini i privatni sektori. Ova građa se prvi put pojavljuje u ovom izdanju.

Treći dio tretira temu „Problemi i politike: međunarodne i makroekonomske”. Nove studije slučajeva u poglavljima 12 i 13 govore o dvjema zemljama, Tajvanu i Južnoj Koreji, koje su iskusile rast i razvoj kao rezultat iskorištavanja prednosti i prilika koje nudi međunarodna trgovina. Ove dvije zemlje bile su teme studija slučajeva u okviru ovih poglavlja u osmom izdanju, ali su za ovo izdanje prilagođene i ažurirane iz dva poglavlja knjige *Studije slučajeva u polju ekonomskog razvoja*.

U Poglavlju 14 - „Platni bilans, dug zemalja u razvoju i kontroverze oko makroekonomske stabilizacije”, ponuđen je širi pregled problema dugovanja zemalja s niskim prihodima, posebice u Africi. Studija slučaja analizira povijesne korijene i kasnije pristupe rješavanju krize iz 1980-ih godina u Meksiku koja je bila izazvana dugovima.

U Poglavlju 15 jedna potpuno nova studija slučaja analizira izvore uspjeha Bocvane. Poglavlje 16 - „Finansijska i fiskalna razvojna politika”, zaključuje studija slučaja „Čile i Poljska: privatizacija: šta, kada, i kome?”, koja je zasnovana na posljednjoj komparativnoj studiji slučaja iz osmog izdanja.

Konačno, u Poglavlju 17 nudimo dodatni osvrt na tri ključna pitanja o ekonomskom razvoju koja nas čekaju u budućnosti: vidljivi problemi okoliša, kriza u Subsaharskoj Africi te globalizacija i pitanja reforme finansijskog tržišta.

Dodatna građa

Uz deveto izdanje načinjen je i sveobuhvatni prateći *website* sa sadržajem koji je načinio Abbas Grammy pri *California State University* u Bakersfieldu. *Website* se može naći na adresi http://www.aw-bc.com/todaro_smith, i on nudi *online* vodič za studente za svako poglavlje, te uključuje kratke testove s pitanjima višestrukog izbora i niz kvantitativnih vježbi i vježbi s grafovima. Osim toga, internet vježbe omogućuju studentima da još detaljnije istražuju zemlje čije studije slučajeva analiziraju. Dio „Dodatna literatura” nudi linkove i pitanja o dodatnim izvorima koji govore o razvoju.

Ovaj *website* također nudi linkove za pronalazak materijala za profesore, uključujući *PowerPoint* prezentacije za svako poglavlje, koje je za ovo izdanje ažurirao Meenakshi Rishi s *Ohio Northern University*.

Tekst je još popraćen i Priručnikom za profesore koji je načinio Andreas Savvides s *Oklahoma State University*. On je u potpunosti prerađen i ažuriran da bi odražavao promjene koje su učinjene u devetom izdanju.

Zahvale

Nije moguće u svega nekoliko rečenica na odgovarajući način preneti našu zaduženost i zahvalnost mnogim pojedincima koji su pomogli da se uobliči ovo novo izdanje. Međutim, moramo spomenuti našu ogromnu zaduženost stotinama bivših studenata i sadašnjim kolegama koji su odvojili dio svog vremena i potrudili se da nam tokom posljednje tri godine pišu ili govore o načinima na koje bi bilo moguće još više poboljšati ovaj tekst. Dužnici smo i velikom broju prijatelja (mnogo ih je da bismo ih poimence nabrojali) i u zemljama u razvoju i u razvijenim zemljama, koji su direktno ili indirektno pomogli prilikom uobličavanja naših ideja o ekonomiji razvoja i o tome

kako bi jedan tekst o ekonomskom razvoju trebao biti strukturiran. Profesor Todaro želio bi zahvaliti svojim bivšim studentima u Africi i Sjedinjenim Državama, kao i kolegama u Latinskoj Americi i Aziji, za njihova pronicljiva i izazovna pitanja; dvojici dobrih prijatelja i kolega - Edgaru O. Edwardsu i Lloyd G. Reynoldsu, koji su bili od posebne pomoći tokom rane faze rada; i Kennethu W. Thompsonu, bliskom prijatelju i na mnogo načina mentoru u polju međunarodnih odnosa, koji je indirektno pružio mnogo inspiracije za pisanje ove knjige. *The Compton Foundation* je još jednom podržala istraživanja profesora Todara o stanovništvu, ljudskim resursima i okolišu, na čemu smo joj veoma zahvalni.

Svoju izrazitu zahvalnost upućujemo i za savjete, kritike i prijedloge mnogim recenzentima, i u Sjedinjenim Američkim Državama, kao i u inozemstvu, koji su pružili detaljne i pronicljive komentare za osmo i deveto izdanje: